

Izhaja dvakrat
na mesec in sicer
13. in 28.
Velja na mesec
18 soldov.

Južni Sokol

Vredništvo
in administracija
Št. Petersko
predmestje
štev. 140.

telovadsko - vojaški list.

Lastnik in založnik **Ivan Z. Vesely**. — Izdatelj in odgovorni vrednik **A. Kremžar**.

Kako se ustanovljajo telovadska društva.

Pri ustanovitvi telovadskih društev mora se posebno paziti na razmere kraja, da zamore reč imeti pristojen i trajalen obstanek. Treba je posebno veliko denarja, da se naredi kaj vrlo dobrega. Tudi osebe iz višjih stanov naj se prejemajo mej število udov, kajti té imajo vpliv do ljudi, a čestokrat se bojé občevati z ljudmi nižjih stanov. Le redkokrat je imelo društvo dober uspeh, katero je obstajalo samo iz udov nizkega stanú. Skrbeti se mora dalje, da reč pride v roke ljudem, ki umejo stvar; učitelj telovadbe ali predtelovadec naj bo mož, ki je svojemu poslu popolno kos.

Na ta način se društvo ustanovi, imá svoj red, imá tudi ude; a zdaj moramo na to gledati, da se bo ustanovljeno ohranilo. K temu je treba, da se udje opominjajo svoje dolžnosti, i da se množi njih število. Zgoditi se more to s pomočjo tehničnih i družbenih naprav. — Naloga tehničnih naprav je ta, da se udom daje delo, i da se rabijo nazoča orodja. Naša telovadba je umetnost, zato pa mora imeti praktično napeljavo, če ne, ne bo uspeha. Da se dade ta napeljava doseči, treba je predtelovadcev, kateri se dobé tako-le:

Razdelé naj se nazoči udje v vrste; 100 mož n. pr. v sedem vrst. Učitelj naj jim pokaže kako vajo, katero naj oni mehanično posnemajo, i tu bode kmalu videl, kateri udje so kaj bolj pripravi. Taki naj se vadijo v posebnih urah za predtelovadce. Kar se naučé v teh urah, telovadijo naj potem pred društvom; učitelj naj samo pazi nanje, telovaditi mu nij treba nič; on naj tudi pazi na to, da vaje ne bodo preveč natančne i utrujevalne, kajti začetniki naj imajo telovadbo za zabavo, ne pa za vedo.

Družbene naprave obstojé v razmeri udov mej seboj; posebno pa spadajo sem določila, ki imajo biti društvu zakon. Ta zakon naj se pa tekoj pri ustanovitvi društva sestavi, a sicer tako-le:

Društvo se nam zdi kakor država; ta sprejema v svoje dežele novih prebivalcev, da jej pomagajo delati; tudi društvo naj si število udov vedno pomnožuje. — V društvo naj se jemljó osebe, kojih priprostost je znana, kajti glave, ki se nosijo visoko, še niso njenemu društvu pomagale do trajalnosti, temveč so mu bile vedno na škodo. Pravica glasovanja naj se ne daje premladim udom,

udom ki so pod 20. letom. K nezrelosti presodeb se pridruži še nekaka gorečnost, obrniti pozornost na se, ki pa nikakor ne more služiti v prid. —

Telovadski svét naj imá veliko moč, pa ne veliko oseb. Četiri i dvadeset telovadskih svètnikov néma kaj opraviti; šest ali osem jih je prav dosta, samo da so goreči pri svojem opravilu. Ako pa jih je preveč, se zanašajo drug na drugega, a prav lahko se zgodi, da se kaka reč zanemari. Svét naj imá, kakor smo uže rekli, veliko moč i pravico, da mu ne bode treba prašati društvo za vsako malenkost. Glaven zbor vsako leto zadostuje popolnoma, a ta naj ne pretresuje majhnih reči, njegova delavnost naj bo temveč kontrolovalna.

Ko je uže društvo tako dalječ, da si zamore vzdrževati učitelja, naj si ga dobi, a takega, ki je telesno i duševno zmožen, da ga bode vse častilo, kajti brez časti ne bo imel nikedar pravega uspeha. Opravilu predtelovadcev naj daje načelnik vedno posebno veljavo, kajti le tako bodo tudi drugi po tem hrepneli. Odobril bo tedaj, ako se predtelovadci korporativno združijo, ter se razgovarjajo o tehničnih zadevah. Govorili bomo zdaj o družbenem življi v društvu.

Pryo i temeljno pravilo je to, da se enakost posamnih udov na telovadišču ne prenaša na splošno življenje, posebnost pa naj se ne spravlja besedica „ti“ mej pravila. Nerodnosti, ki so zvezane s tikanjem, so le predobro znane. Živahno razgovarjanje telovadskih tovarišev mej saboj bo uvedlo kmalo bratovsko tikanje mej enakomisleče, i brezumna sila bo lahko izostala.

Opušča naj se dalje vse, kar bi znalo dati društvu značaj posebnosti. Znamenja, posebne navade, surovost — vse to naj se opušča. Tak trud ima čestokrat slab, da, smešen vtisek na druge ljudi, a večkrat je vzbujalo društvo, ki se je tako ravnalo, napačno predsodje o telovadbi i telovadcih. Olikan i vseskozi pošten telovadec tudi ne bo imel veselja nad takimi nečimurnostmi, ki prav nič ne spadajo k reči. Le napete osebe, ki nimajo nikakoršne veljave, se jih oprijemajo. — Tudi se ne smé tirjati, da se vsakedo tekoj pri vstopu v društvo nosi, ko telovadec; to hoče še le postati, a on mora poprej čutiti i misliti telovadsko.

Društvo, ki se bode ravnalo, kakor smo tu rekli, bode gotovo imelo stanovitven obstanek, a njegov uspeh se bode kazal povsod i vedno.

Telovadba v šoli.

(Dalje.)

Proste vaje na mestu.

H-k. Proste vaje so one, katere telovadec izvrševa brez vseh pomočkov na mestu ali pa z mesta. Te vaje so najprostejše ter pomagajo razvijati telesno moč; ž njihovo pomočjo dobí telovadec gibčne ude ter vlada telo po svoji volji. Sploh se sme reči, da so proste vaje podlaga vse telovadbe; telovadec, ki se ni privadil različnih prostih vaj, ne bo nikoli dober telovadec na pripravah.

Glavna reč pri prostih vajah (razumeje se samo ob sebi, da tudi pri družih vajah) je ta, da se naše telo prosto giblje. Proste vaje so: gibanje, vzdrževanje, poskoki, obrati, premenjava v stoji i pologa. Proste vaje delimo na dva dela, i sicer v proste vaje na mestu, ter v proste vaje z mesta.

Proste vaje na mestu.

Proste vaje na mestu so: gibanje, vzdrževanje, poskoki, obrati, premenjava v stoji i pologa. — Gibanje je sedmero i sicer: gibanje glave, rok, pleč, stopál, ramen, trupla i nog.

Gibanje glave: 1. gibanje glave naprej, vzad, na levo i desno stran; 2. obrati: glava se zasučé okoli svoje osi, od desne na levo, od leve na desno stran; 3. kroženje glave, kedar glava opisuje krog bodi si od desne proti levi, ali pa od leve proti desni strani.

Gibanje rok: 1. dviganje rok kviško, doli, na levo i desno stran; 2. kroženje rok, kedar opisujejo roké krog od desne proti levi, ali pa od leve proti desni strani.

Gibanje pleč: 1. dviganje pleč, gibanje navzdol, spred i zad; 2. kroženje pleč, od spredaj nazaj, ali pa od zad naprej.

Gibanje stopál: 1. dviganje stopál na desno i levo; 2. obrati: stopálo se vrti krog svoje osi od desne proti levi i od leve proti desni strani; 3. kroženje stopál, kedar stopálo opisuje krog bodi si od leve proti desni, ali pa od desne proti levi strani.

pod. I.

Gibanje ramen: 1. roké naprej (vodoravno s pleči); 2. roké kvišku; 3. roké k telesu; 4. roké na stran; 5. roké nazaj; 6. roké naprej, tako, da se z dlanmi tleskne; 7. roké saksebi (zopet na stran); 8. roké navskriž (predne lahti so ena vrh druge, roka pa mora biti popolnoma nategnjena); 9. roké vpogniti; 10. roké napeti; 11. roké skrečiti; 12. z rokami trčiti spred, kviško, (pod. I.), na levo i desno stran, doli i nazaj.

pod. II.

pod. III.

Gibanje trupla: 1. predklon (pod. II.), (truplo se nagne naprej); 2. zaklon (pod. II.) (truplo se skloni nazaj); 3. priklon na desno i levo stran. Predklon, zaklon i priklon združujemo v kroženji trupla.

Gibanje nog: 1. prednožiti (noga se raztegne vodoravno); 2. zanožiti (noga se stegne nazaj); 3. raznožiti (noga se stegne v stran); 4. prinožiti (kedar se noga noge dotika); 5. prekrižati (kedar se noga popolnoma napeta križa z drugo); 6. nogo vpogniti (noga se vpogne v kolenu); 7. napeti; 8. skrečiti (pod. III.) (noga se dvigne v ledji i vpogne v kolenu); 9. nogo suniti naprej, nazaj, na desno i levo stran. — Prednoženje, zanoženje i raznoženje se združi v kroženji.

Ta gibanja se imenujejo prosta. Ako izvrševamo nakrat več teh gibanj, potem imamo dvojna i trojna gibanja, na pr.: prednožiti i roké naprej stegniti; roké kviško stegniti i predkloniti; roké kviško stegniti, raznožiti i prikloniti.

2. Vzdrževanje. Vzdrževanje imenujemo, ako delj časa kako gibanje neprestano izvrševamo.

3. Poskok je mirno skakanje na eni ali obeh nogah.

4. Obrati. Obrati so: četrtoobrat (o 45°), polobrat (o 90°), celi obrat (o 180°) i dvojni obrat (o 360°), katerega navadno s poskokom izvrševamo.

pod. IV.

Menjava stoji i pologe:

a) Ravna stoji — truplo je ravno, nogé so napete roké pa visé navzdol dotikaje se trupla.

I. Spojena stoji — peté so skupaj, stopala saksebi.

II. Razkoračena stoji, (pod. IV.)

III. Koračna stoji — na desno i levo.

IV. Križna stoji — na desno i levo.

V. Sklad (pod. V.) (na desno i levo) kedar v spojeni stoji stopala delajo večí kot od 90°.

(Dalje pride.)

Strelno orožje sedanjega veka.

(Dalje.)

O Krnkovi sistemi.

Nepričakovani uspeh iglovk po Dreyseovi sestavi, ki so dandanašnji najslabše, kar se tiče sposobnosti, gotovosti i daljave, bil je od vseh strani s pohvalo priznan. Uradna i posamezna sporočila o tej zadevi priznavajo enoglasno, da je vpeljava zadovk, ako se pomisli na dobljene pruske zmage v šlezvik-holšteinski vojski, v vseh armadah silno potrebna.

Nij bilo potreba še-le omenjati preizvrstnega vspeha zadovk v ameriški vojski.

Nasledek omenjenih sporočil bil je vsaj ta, da niso v najvišjih vojaških krogih avstrijske armade več zmajevali z ramami, kakor poprej, ko se jim je živo priporočala pruska zadovka, čeravno je bilo še mnogo, žalibog, celó veljavnih mož, ki so bili zagrizeni nasprotniki takove vpeljave, ter so skušali v svoji zaslepljenosti odzvzeti zadovkam vsakoršino vojniško-praktično ceno.

Stara pesen, da ako izreče kaka visoko postavljena oseba apodiktčno svoje če tudi še tako piškavo mnenje, imá na stotine priznalcev, ki jo če tudi le iz servilne navade v zvezde kujejo, vresničila se je žalibog tudi v tem oziru.

Ustil se je neki prejšini poveljnik arzenala, generalmajor Stein, ko se je obravnavalo zastran oboroženja; „dokler bode on poveljnik arzenala, da ne bode ni ena zadovka izgotovljena“. — K sreči je šla ta generalova grožnja rakom žvižgat.

Kratko pred avstrijsko-prusko vojsko bila je Lindnerjeva sestava komisionelno poskušana. Da je ravno v sredi nadpolne delavnosti v tej zadevi pruska vojska vse skazila, to je bila zla osoda, da so pa Lindnerjevo nepotrebno sestavo priznali vredno te pozornosti, bilo je nekaj čisto nenavadnega a človek bi skoraj ne verjel, ko ne bi bilo obilnih autentičnih dokazov; kajti trebalo je le rokó stegniti, da bi najizvrstnejšo sestavo zadovk, namreč Krnkovo, bliže ogledali.

Mej tem je nastala vojska i avstrijske od spred nabijalne puške stale so nasproti iglovkam. Nasledek te krvave, neenake vojske je vsakteremu znan; še-le ko so iglovke premagale avstrijsko armado, začelo se je v tem oziru nekoliko drugače misliti. Gotovo pa je, da je bilo neenako oboroženje vzrok zgube severne armade.

Vendar pa je moralo biti prej tisoče srčnih vojakov žertovanih pruskemu Molochu, morale so biti prej zgubljene bitve i boji, ki so pripravili državo vže na kraj propada, da bi se naši možje konečno prepričali o izvrstnem vspehu zadovk; morali so prej poskusiti sposobnost tega orožja na lastnem telesu, preden so se mogli odločiti, da bi priznali to sposobnost. A ta poskušinja se jim je ponudila; na čeških bojiščih so se tem možem oči odprle, če tudi prepozno, a spoznali so, da je

„vsaka puška, ki se od zad nabija iz mnogih i jako važnih vzrokov za vojskino porabo **konečno vendar pripravna**“.

Po teh neizmernih zgubah so še-le začeli misliti, da bi se vpeljala praktična zadovka, a v ta namen se je sestavila komisija pod predsedništvom nadvojvode Vilhelma.

Če tudi so večidel vse poskušnje i njihni vspehi neznani, je vendar to gotovo, da so se mogli še-le po znatnih potroških denarja i časa, a ko so poprej sprejeto Lindnerjevo i Remingtonovo sestavo zopet i po pravici zavrgli, odločiti poprijeti se Wänzlove i Werndlove sestave.

Mej številnimi zadovkami, ki so konkurirale, bila je vmes zopet sestava Krnkova, pa iz še doslej neznanih vzrokov nij bila dopuščena k poskušnji.

O začetku se je sicer mislilo, da tej sestavi vsaj kako darilo prisodijo, katero je odločilo vojskino ministerstvo s tem pogojem, da se vse dosedanje puške prestrojé po tej sestavi v zadovke. Pa vže nekaj dni potem so spoznali za dobro, naj bi se vse daljše razprave o tej reči ovrgele, ker je bilo sprejetje Wänzlove sestave za prestrojenje, Werndlove sestave pa za novo napravo pušek sankcionirano.

Vsem tem neprijaznim razmeram vkljub bila je Krnkova sestava čim dalje tim znamenitejša a tudi časopisi so omenjali zlasti v poslednjih letih doslej nepresegljivih lastnosti te zadovke. — Po časopisih objavljen poziv*) vsim iznašlecem zadovk k streljanju za stavo imel je za nasledek vsaj večo pozornost, pa bilo nij nikogar, ki bi bil izvrstnosti omenjene iznajdbe po tej poti predložil svetu. Kakor pa vsaka dobra i koristna iznajdba slednjič vendar najde priznalcev, tako je tudi na to sestavo jela obračati večo pozornost l. 1869. ruska vlada.

*) Poziv k streljanju za stavo s zadovkami.

Podpisani iznašlec zadovke, katere sestavo je vže pred dvanajsetimi leti, tedaj vže davno pred Kraljevograško katastrofo, v brošuri objasnili, ter tudi takrat i pozneje izročil c. k. vojaški komisiji za poskušnjo, vabi vse iznašlece zadovk, zastopnike vsih sestav, ki se rabijo v Evropi, k streljanju za stavo na Dunaji.

Pripravljen je poskusiti boj z vsemi sestavami i puškami, s Sniderovo puško, ki je v rabi na Angleškem i Turškem, s francoskim chasopotom, s prusko iglovko, z rusko sestavo Carle-ovo, z avstrijsko puško Wänzlovo, Remingtonovo i Werndlovo, z belgijsko Albini-Brändlerjevo, s švajcarsko Milbank-Amslerjevo i Peabody-jevo.

Misli, da je prepričan, da njegova patentovana zadovka, s posebnimi, zanjo nalašč narejenimi i tudi privilegovanimi patronami, sme konkurirati, kar se tiče priprostosti i cene, ročnosti i natančnosti pri streljanju, trdnosti i zanesljivosti zaklepa, priprave rabe i trajalnosti, z vsemi zadovkami, kakor se tudi ne more nobena z njo poskušati, kar se tiče njene rabe o vsakoršinem vremenu, njene lehkote, posebno pa priproste naprave i nizke cene. Konečno bo težko katera puška tako varna prostim ljudem i vojakom tako pripravna za uk, zatorej tudi nij nobena tako pripravna za vojake, lovece i streljce, kot je ta.

Pogoji pri streljanju za stavo, katere se prederzno podpisani staviť, bili bi ti-le: 1) Morala bi biti izvoljena nepartajčna komisija za poskušnjo, ki bi tudi program ustanovila, 2) moralo bi biti od vsake sestave, ki se vdeležé poskušnje, najmanj dvanajst pušk, da bi bilo mogoče njen uspeh po množini določiti. Svojega orožja imam stalno zalogo.

Silvester Krnka.

Sestavila se je posebna komisija, katerej je predsedoval veliki knez Nikolaj v Petrogradu, a pri poskušnji se je pokazala Krnkova sestava, da prekosi vse druge zadovke. Po tej skušnji se je Krnkova zadovka tekoj sprejela a ruska armada je sedaj oborožena z najprostejšo, najcenejšo a za vojskino rabo najpripravnejšo zadovko.

Mnogo pušek Krnkove sestave se je poslalo tudi v Črnogoro, a upati je, da to sestavo sprejme tudi Srbija v kratkem času; sploh se sme reči, da se bo Krnkova zadovka najbolje razširila izmed vseh dosedanjih iznajdb te vrste.

Drugi ne manj važni dokaz, kako izvrstna je Krnkova sestava, so obilne poskušnje, napraviti še prostejše zadovke, nego so Krnkove, pa te poskušnje se niso posrečile. Ta iznajdba bo imela gotovo najboljši uspeh v bodočih vojskah.

Sestavo te puške popišemo prihodnjič.

Bodočnost hlapčevskih telovadskih učiteljev.

H-ik. Čestokrat se je že zgodilo, da je tu ali tam kak mladeneč zaradi tehnične olike dospel za predtelovadca, a temu se je zavoljo bornega stanú svetilo tolovadsko učiteljstvo v prelepej luči. Učitelj telovadbe biti, to se mu je zdel neodvisen, obče spoštovan stan, ki preskrbi človeka tudi z dobro eksistencijo. Večkrat pa društvo zares vzame takega predtelovadca za učitelja, ga plača, a on postane potlej telovadski učitelj, ter se ne vrne k poprejšnjemu stanu. Tak avanzirani učitelj je potlej voditelj svojega društva. Ako pa poprašamo, ali more on to biti vsled povodov, ki so vladali pri njegovej volitvi, morali bomo le odnikati. Mi ne razumemo namreč pod tehničnim vodstvom samo mehaničnega predtelovadstva, mi računimo zraven tudi vsakojako vzbujanje, s katerim mora vodilna osebnost navdajati društvo, dalje vpliv na gorečnost posamnih, oživiljanje skupščine. Pri tem premisleku pa se spominjamo, da je bil ta učitelj nekdanj izvoljen le zato, ker je bil dober predtelovadeč, vrl tehnik; da pa društvo v svojej otročjej starosti nij mislilo, da mu bode vzrastlo še dosta takih mož, ter je bilo zadovoljno, da je dobilo dobrega predtelovadca, tega pa nij smatralo, da mora duševna zmožnost imeti pri volitvi tudi svoj glas, kajti kedar se je društvo tako

dalječ razvilo, da je njegov obstanek zagotovljen, da ima tudi svoj tehnični aparat (orodje i predtelovadce), potlej učitelju nij treba več telovaditi, on naj le vodi, disponira. Ostane nam zdaj še vprašanje, če so pa taki učitelji zares potrebni, ki niso prav nič družega, nego plačani predtelovadci, dokler se mora izhajati še z neplačanimi? Nikakor nočemo tega vprašanja odgovarjati določno, že zato ne, ker nam niso znane razmere, v katerih so telovadna društva, a zdi se nam potrebno, opomniti društva, da bode enkrat treba odgovoriti to vprašanje, ter da se obeša na ta odgovor materialni obstanek takega učitelja, kajti kaj se če početi ž njim, kedar bo zgubil moč? kaj hočejo društvom taki tlačani, kojih zmožnost je odpravljena s predtelovadstvom? V pokoj morajo iti v vsakem obziru, a društvo vendar ne bo vedelo, od kod zaslužijo ti učitelji penzijo.

S tem spisom pa nočemo nikakor strašiti telovadskih učiteljev; opomniti smo marveč hoteli, da naj bodo pazljivi tisti, ki se jim taka služba ponuja, da se ne bodo pozneje kesali. Telovadna društva pa naj vedó, da se taki učitelji laglje sprejemajo, nego odpravljajo, kajti vsaj moralična dolžnost tirja, da se oskrbujejo možje, ki so se poklicali v službo.

Proste vaje.

(Dalje.)

8. Vrste ločiti i spojiti: *a.* mali razstop nazaj, tako da zadnji položé roké prednjim na rame, *b.* mali razstop vsaksebi, da se roké naložé, *c.* veliki razstop vsaksebi, *d.* razstop na korake, naprej, nazaj, na stran.

9. Postranske vrste na levo i desno po 2, 3, 4. . .

10. Postranske vrste na levo i desno, da se poprej ne odštejejo,

Vaje (v stoji) stojé.

II. Stoje.

1. Navadna (glavna) stoja.
2. Spojena stoja.
3. Prisiljena stoja: *a.* z eno nogo, *b.* zdaj z eno zdaj z drugo, *c.* z obema.
4. Plesalna stoja.
5. Koračna stoja: *a.* naprej, *b.* nazaj, *c.* vstran *d.* vprek naprej i ven, *e.* vprek naprej i notri, *f.* vprek nazaj i ven, *g.* vprek nazaj i notri.
6. Križna stoja: *a.* spredej, *b.* zadej.
7. Krečna stoja: *a.* s korakom, *b.* z zasukom nog, *c.* s priskokom.
8. Borilna stoja (na levo i desno): *a.* z eno nogó naprej, *b.* z eno nogó nazaj.

(Dalje prih.)

O z n a n i l o !

S prvim oktobrom se začne trikrat na teden podučevanje deklet v telovadbi i sicer v ponedeljek, sredo i petek vselej od 5. — 6. ure zvečer, o tem času naj se blagovolijo oglasiti one, ki se hočejo učiti telovadbe.

Dijaška telovadba se tudi pričné z oktobrom i sicer vsaki dan od 6. — 7. ure zvečer.

Telovadba učencev se pričné tudi meseca oktobra a telovadilo se bode vsako nedeljo popoldne od 3. — 4. ure.

J. Z. Vesely,

načelnik ljubljanskega „Sokola“.